

İÇİNDEKİLER

İKİNCİ BASIYA ÖNSÖZ.....	5
ÖNSÖZ.....	7
İÇİNDEKİLER	9
GİRİŞ	23
A) Hukuka Giriş Yaklaşımları	23
B) Hukuka Girişin İçeriği.....	24
C) Hukuka Girişin Tarihçesi	25
I. SOSYAL DÜZEN KURALLARI.....	27
A) Toplum Hayatı ve Sosyal Düzen	27
1. İnsanın sosyal bir varlık olması	27
2. Sosyal düzenin gerekliliği	28
3. Yaratılış bakımından insanlar	31
B) Sosyal Düzen Kurallarının Ortak Özellikleri ve Hukuk Kuralları	32
C) Sosyal Düzen Kuralları ve Hukuk Kuralları ile İlişkileri	34
1. Din kuralları (Religious rules)	34
2. Ahlak kuralları (Moral rules)	38
a) Genel olarak	38
b) Meslek etiği	40
3. Görgü kuralları	41
4. Örf ve âdet kuralları (Customary rules)	42
II. HUKUKA DAİR GENEL BİLGİLER.....	45
A) Hukukun Tanımı ve Çeşitli Anlamları.....	45
1. Hukukun tanımı	45
2. Hukukun çeşitli anlamları	47
a) Pozitif hukuk, ideal hukuk	47
b) İç hukuk, dış hukuk.....	48
c) Yazılı hukuk, yazılı olmayan hukuk	48
d) Maddi hukuk, şekli hukuk.....	49

B) Hukukun Doğuşu ve Gelişimi	49
1. İlk Çağ'da hukuk	50
2. Orta Çağ'da hukuk.....	51
3. Yeni Çağ'da hukuk	52
4. Yakın Çağ'da hukuk	52
C) Hukukun Amaçları ve İşlevleri.....	52
1. Sosyal barışı sağlama.....	53
2. Güvenliği sağlamak	53
3. Eşitlik sağlama	54
4. Özgürlük sağlama ve koruma	55
5. Toplumsal ihtiyaçları karşılama	56
6. Adaleti gerçekleştirme	56
Haksızlık (zulüm)	58
D) Hukukun Konusu.....	59
E) Hukukun Temeli Hakkında Görüşler	59
1. Hukuku irade ürünü kabul eden teoriler	61
a) İlahi irade teorisi	61
b) Beşeri irade teorisi.....	62
i. İradeci hukuki pozitivizm.....	62
ii. Normcu hukuki pozitivizm.....	62
iii. Faydacı hukuk teorisi.....	63
c) Genel İrade Teorisi (Sosyal sözleşme teorisi, theory of general intention).....	63
2. Hukuku irade dışı kabul eden teoriler	64
a) Tabii (doğal) hukuk teorisi	64
b) Tarihçi hukuk teorisi	66
c) Sosyolojik hukuk teorisi	67
3. Modern dönem hukuk teorileri.....	67
a) Realist hukuk teorisi	67
b) Post modern hukuk teorisi	68
c) Feminist hukuk teorisi	68

III. HUKUKUN KAYNAKLARI	69
A. Kaynak Kavramı ve Hukukun Kaynakları	69
B. Pozitif Hukuk Kaynaklarının Sınıflandırılması	70
1. Asıl kaynaklar	70
2. Yazılı kaynaklar	70
a. Anayasa	71
i. Genel bilgiler	71
ii. Anayasa yapımı ve değiştirilmesi	72
b. Kanun	73
i. Genel bilgiler	73
ii. Kanun teklifi, kabulü, yayımı, yürürlüğe giriş tarihi ve yargısal denetimi	74
c. Uluslararası andlaşma	76
d. Cumhurbaşkanlığı kararnamesi	77
i. Genel bilgiler	77
ii. Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin düzenleme alanı	78
iii. Olağanüstü Hal Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	79
e. Yönetmelik	79
f. Diğer düzenleyici işlemler	80
g. 2017 yılında kaldırılan hukuk kaynakları	80
i. Kanun hükmünde kararname	80
ii. Tüzük	81
3. Yazısız kaynak (örf ve adetler)	81
a. Genel bilgiler	81
b. Hukuki örf ve adetin unsurları	82
c. Örf ve adet kurallarının çeşitleri	83
d. Örf ve adet hukukun işlevleri	83
4. Hukukun genel ilkeleri	84
C. Yardımcı kaynaklar	85
1. Bilimsel içtihatlar (doktrin, öğreti)	85
2. Bilimsel eser türleri	86
3. Yargı içtihatları (mahkeme kararları)	87

D. Normlar hiyerarşisi	88
1. Normlar hiyerarşisi teorisi.....	88
2. Türk hukuk düzeninde normlar hiyerarşisi.....	88
IV. HUKUK SİSTEMLERİ	93
1. Kara Avrupası hukuk sistemi	93
2. Anglo Sakson (Common law) hukuk sistemi.....	95
3. İslam hukuk sistemi.....	96
a. İslam hukukunun özellikleri	97
b. İslam hukukunun tarihi gelişimi.....	98
c. İslam hukuk sisteminin muhtevası ve kaynakları	100
4. Sosyalist hukuk sistemi.....	102
Değerlendirme.....	102
V. HUKUKUN BÖLÜMLERİ VE DALLARI	103
A) Hukukun Bölümlere Ayrılması	103
1. İç hukuk-uluslararası hukuk ayrımı.....	103
a) İç hukuk, uluslararası hukuk ilişkisi	103
b) Uluslararası hukukun yaptırım sorunu ve varlığı tartışması.....	103
c) Uluslararası hukukun kaynakları.....	104
2. Kamu hukuku-özel hukuk ayrımı	104
a) Ayrımı kabul eden teoriler	106
b) Menfaat teorisi	106
c) İlişkilerin tarafları teorisi	107
d) Kuralların mahiyeti teorisi	107
e) Uygulama yöntemi teorisi.....	107
f) Egemenlik veya sùjeler teorisi	107
g) Ayrımı reddeden teoriler	108
3. Maddi hukuk- muhakeme hukuku ayrımı	108
4. Genel (teorik) hükümler- özel (pratik) hükümler ayrımı	109
B) Hukukun Dalları	109
1. Kamu hukuku dalları	110
a) Anayasa hukuku.....	110
i. Anayasa hukukunun tarihçesi	111
aa. 1876 Kanun-ı Esasi	111

bb. 1921 Anayasası.....	113
cc. 1924 Anayasası.....	113
dd. 1961 Anayasası.....	113
ii. 1982 Anayasası ve öngördüğü devlet anlayışı	114
aa. Demokratik devlet.....	114
bb. İnsan haklarına saygılı devlet.....	114
cc. Hukuk devleti	115
dd. Laik devlet	116
ee. Atatürk milliyetçiliğine bağlı devlet	117
ff. Sosyal devlet	117
gg. Eşitlik	118
iii. 1982 Anayasasına göre devletin fonksiyon ve organları.....	118
aa. Yasama fonksiyonu ve yasama organı.....	118
bb. Yürütme fonksiyonu ve yürütme organı.....	119
cc. Yargı fonksiyonu ve yargı organı.....	121
b) İdare hukuku	121
i. İdari teşkilat	122
aa. Genel idare.....	122
bb. Mahalli idare	122
ii. İdari personel.....	122
iii. İdari işlem	122
iv. İdarenin denetimi	123
c) Ceza hukuku	123
i. Ceza hukukuna hâkim olan ilkeler	126
aa. Kanunilik ilkesi.....	126
bb. Kusur ilkesi	127
cc. Şahsilik ilkesi.....	128
ii. Suç teorileri.....	128
iii. Suç kavramı ve unsurları.....	129
aa. Maddi unsurlar (tipikliğin objektif unsurları).....	130
bb. Manevi unsurlar	133
cc. Hukuka aykırılık unsuru	138

iv. Kusurluluğu etkileyen sebepler	141
aa. Cebir veya tehdit dolayısıyla kişinin irade yeteneğinin etkilenmesi (m.28)	141
bb. Zorunluluk hali dolayısıyla kişinin irade yeteneğinin etkilenmesi (m.25/2)	142
v. Suçun özel görünüş şekilleri	149
aa. Suça teşebbüs	150
bb. İştirak (suç ortaklığı, suçluların çokluğu)	151
cc. İctima (suçların çokluğu)	153
d) Ceza Muhakemesi Hukuku	154
i. Anayasada ceza muhakemesi işlemleri	154
ii. Ceza Muhakemesi Kanunu	156
aa) Tanımlar	156
bb) Şüphe dereceleri	157
cc) Ceza mahkemesinde süjeler	158
dd) Gözaltı	159
e) Vergi hukuku	162
f) Mali hukuk	163
g) Devletler genel hukuku	163
h) Hukuk tarihi	165
i) Hukuk felsefesi ve sosyolojisi	166
j) Genel kamu hukuku	166
k) Sosyal güvenlik hukuku	169
2. Özel hukuk dalları	170
a) Medeni hukuk	170
b) Ticaret hukuku	174
c) İş ve sosyal güvenlik hukuku	176
d) İcra iflas hukuku	177
e) Hukuk muhakemeleri (medeni usul) hukuku	177
f) Devletler özel hukuku	178
g) İslam hukuku	179
h) Roma hukuku	179

VI. YARGI ÖRGÜTÜ	181
A) Mahkeme teşkilatı.....	181
1. Mahkemelerin dereceleri ve kanun yolları	181
2. Yargılama usulleri	182
3. Görevli ve yetkili mahkemelerin belirlenmesi	183
4. Yargı örgütü mensupları	183
a) Yargı mensupları.....	183
b) Adli kalem (yazı işleri) teşkilatı	184
B) Yargı Kolları	184
1. Anayasa yargısı	185
a) Anayasa Mahkemesi'nin kurulması ve iç yapısı.....	185
b) Anayasa Mahkemesi'nin görev ve yetkileri	186
i. Genel olarak görevleri.....	186
ii. Anayasaya uygunluk denetimi	186
iii. Soyut norm denetimi (iptal davası).....	186
iv. Somut norm denetimi (itiraz yolu).....	187
v. Bireysel başvuru yolu.....	188
2. Adli yargı.....	188
a) İlk derece mahkemeleri.....	189
i. Hukuk mahkemeleri.....	189
ii. Sulh hukuk mahkemesi	189
iii. Asliye hukuk mahkemesi	190
iv. Uzmanlık mahkemeleri	190
v. Ceza mahkemeleri	190
vi. Asliye ceza mahkemesi	191
vii. Ağır ceza mahkemesi	191
viii. Uzmanlık mahkemeleri	192
b) Ara derece (istinaf) mahkemesi: Bölge Adliye Mahkemesi	192
c) Üst derece mahkemesi: Yargıtay.....	192
3. İdari yargı.....	193
a) İlk derece mahkemeleri.....	193
i. İdare mahkemeleri.....	193
ii. Vergi mahkemeleri	194

b) Ara derece mahkemesi: Bölge İdare Mahkemesi	194
c) Üst derece mahkemesi: Danıştay	195
4. Uyuşmazlık yargısı	196
5. Tartışmalı yargı kolları: hesap yargısı ve seçim yargısı	197
a) Hesap yargısı	197
b) Seçim yargısı	198
VII. UYUŞMAZLIKLARIN ÇÖZÜM YOLLARI	199
A. Dava Yolu	199
1. Özel hukukta davalar	200
a) Eda davası	200
b) Tespit davası	200
c) İnşai dava	200
2. Kamu hukukunda davalar	200
a) Ceza (kamu) davası	200
b) İdari davalar	200
B. Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları	201
1. Tahkim	201
a) Genel olarak	201
b) Tahkim türleri	202
2. Arabuluculuk	203
3. Uzlaştırma	204
4. Tüketici hakem heyetleri	205
VIII. MÜEYYİDE (YAPTIRIM) KAVRAMI VE TÜRLERİ	207
A. Giriş	207
B. Müeyyide (yaptırım) Kavramı	207
C. Yaptırımın Tarihi Gelişimi	210
D. Yaptırım Türleri	218
1. Özel hukuk yaptırımları	218
a) Cebri icra	218
b) Tazminat	219
i. Tazminat yöntemleri	220
ii. Sorumluluk	221

iii. Tazminat sebepleri:	221
iv. Kusursuz sorumluluk.....	222
aa. Kusursuz sorumluluk türleri	222
bb. Sorumluluk türleri	223
c) Butlan	224
i. Yokluk (voidness):	224
ii. Mutlak butlan (kesin hükümsüzlük, absolute nullity):	225
iii. Nispi butlan (iptal edilebilirlik, askıda hükümsüzlük, relative nullity, annulability):	226
d) İşlemin düzeltilmesi.....	227
e) İade	227
f) Müdahalenin men'i	227
g) Fesih	227
2. Kamu hukuku yaptırımları	228
a) Ceza hukuku yaptırımları.....	228
i. Ölüm cezası.....	229
ii. Hapis cezası.....	230
iii. Para cezası	231
iv. Güvenlik tedbirleri	232
i. Dini görevin menfaat ve aidatını almaktan yasaklanma	236
ii. Yeni yaptırım biçimleri.....	237
b) İdare hukuku yaptırımları	239
i. Yokluk ve iptal edilebilirlik	239
ii. İdari yaptırımlar	240
iii. İdari para cezası	240
iv. Diğer idari yaptırımlar	241
v. İdari sözleşme yaptırımları.....	242
vi. Disiplin yaptırımları.....	242
aa. Uyarma	244
bb. Kınama	244
cc. Aylıktan kesme	244
dd. Kademe ilerlemesinin durdurulması	244
ee. Devlet memurluğundan çıkarma	245

vii. Kolluk yaptırımları	253
c) Anayasa hukuku yaptırımları	255
d) Vergi hukuku yaptırımları	257
3. Uluslararası hukuk yaptırımları	258
IX. HAK VE SORUMLULUK KAVRAMLARI	261
A. Hak Kavramı	261
1. Kur'an'da hak kavramı	261
2. Hadislerde hak kavramı	262
3. Hukuk kaynaklarında hak kavramı	263
B. Hak Kavramının Hürriyet ve Ödev Kavramlarıyla Farkları	264
C. Kamu Hakları- Özel Haklar Ayrımı	265
D. Sorumluluk	266
1. Sorumluluk kavramı	266
2. Sorumluluk türleri	266
a) Hukuki sorumluluk	266
b) Cezai sorumluluk	266
c) İdari sorumluluk ve disiplin sorumluluğu	267
d) Siyasi sorumluluk	267
X. HUKUK KURALLARININ ÖZELLİKLERİ VE TÜRLERİ	269
A. Hukuk Kurallarının Özellikleri	269
1. İnsan davranışlarını konu alması	269
2. Emir veya yasak içermesi (normatiflik)	269
3. Cebri müeyyideye sahip olması (hukukilik)	270
B. Hukuk Kurallarının Türleri (Hukuk kurallarının nitelik bakımından uygulanması)	270
1. Emredici hukuk kuralları	270
a. Genel olarak	270
b. Emredici hukuk kurallarının konuluş sebepleri	270
2. Tamamlayıcı hukuk kuralları	271
3. Yorumlayıcı hukuk kuralları	272
4. Yetki veren hukuk kuralları	272
5. Tanımlayıcı hukuk kuralları	273

XI. HUKUK KURALLARININ OLUŞTURULMASI (KANUNLAŞTIRMA)	275
A) Genel Olarak	275
B) Kazuistik ve Soyut Kanun Yapma Yöntemleri	276
C) Taknin, Tedvin veya İktibas Yoluyla Kanun Yapımı	277
D) Kanunlaştırma Tarihi	279
1. Kanunlaştırma sebepleri	279
2. Kanunlaştırma saikleri	279
a) Tutucu (muhafazakar) saik	279
b) Devrimci saik	280
3. Türklerin kanunlaştırma hareketleri	280
a) Şer'i hukukun tedvini.....	280
b) Örfi hukukun tedvini	282
Tanzimat dönemi kanunlaştırma örnekleri.....	283
E) Tarihteki Belli Başlı Kanunlaştırma Örnekleri	285
1. Hammurabi Kanunu.....	285
2. Solon Anayasası	285
3. 12 Levha Kanunları	285
4. Corpus Iuris Civilis.....	286
5. Code Civil	286
6. Mecelle-i Ahkam-ı Adliyye (1869-1876).....	287
7. Kanun-ı Esasi (1876).....	287
8. Hukuk-ı Aile Kararnâmesi (1917)	289
XII. HUKUK KURALLARININ UYGULANMASI	291
A. Hukuk Kurallarının Nitelikleri	291
1. Hukukilik	291
2. Geçerlilik.....	291
3. Yürürlük (meriyet)	291
4. Bağlayıcılık	292
5. Etkililik ve metrukiyet	292
6. Meşruiyet (legitimus).....	292
7. Adillik	292

B. Hukuk Kurallarının Yer, Kişi ve Zaman Bakımından Uygulanması	293
1. Hukuk kurallarının yer ve kişi bakımından uygulanması	293
a) Mülkîlik Sistemi.....	293
b) Şahsîlik İlkesi	293
c) Koruma İlkesi	294
d) Evrensellik İlkesi.....	294
e) İlkelere göre Türkiye’de veya yurt dışında işlenen suçlarda Türkiye’de yeniden yargılama yapılması	295
2. Hukuk kurallarının zaman bakımından uygulanması.....	295
a) Hukuk kurallarının yürürlüğü	295
i. Hukuk kurallarının yürürlüğe girmesi	296
ii. Hukuk kurallarının yürürlükten kalkması (ilga).....	296
b) Hukuk kuralının derhal uygulanması, geriye yürüme yasağı ve ileri yürümesi	297
i. Geriye yürüme yasağının istisnaları.....	297
ii. Kanunların derhal yürürlüğe girmesinin istisnası: kanunların ileri yürümesi	301
c) Hukuk kuralları arasında çelişki, çatışma ve tercih	301
3. Çelişki ilkeleri ile çözüm	302
a) Lex superior (üstün kural) ilkesi	302
b) Lex posterior (sonraki kural) ilkesi	304
c) Lex specialis (özel kural) ilkesi	306
4. Çatışan kurallar arasında tercih.....	306
5. İslam hukukunda tearuz (çatışma)	307
XIII. HUKUKTA YORUM	309
A. Hukuk Kuralını Yorumlama Gereği.....	310
B. Yorum İhtiyacına Göre Hukuk Kuralları.....	310
C. Yorum Yapma Yetkisine Göre Yorum Türleri	311
1. Yasama yorumu.....	311
2. Yargı yorumu (Kazai Tefsir)	313
3. Bilimsel yorum	314
D. Yorum Yöntemleri.....	314
1. Lafzî (Metinsel) yorum yöntemi	315

2. Tarihi yorum yöntemi	317
3. Sistematik (işlevsel) yorum yöntemi	318
4. Amaçsal (gai, teleolojik) yorum yöntemi	319
5. Kavramcı yorum yöntemi	320
6. Menfaatler içtihadı yöntemi	321
7. Genişletici yorum	321
8. Eklektik yorum	321
9. Mukayeseli hukuk yoluyla yorum	321
10. Yorum aracı olarak hukukun genel ilkeleri	321
E. Yorum ilkeleri	322
1. Genel olarak	322
2. Çeşitli yorum ilkeleri	322
a) Açıklık durumunda yorum yapılmaz	322
b) Yorum ilkelere dayanmalıdır	323
c) Kanun metnine bağlılık esastır	323
d) Kurallar geniş, istisnalar dar yorumlanır	324
e) Yorum yoluyla istisna üretilmez	325
f) Sınırlı sayma ve örnek kabilinden sayma	325
3. Sözleşmelerin yorumu	326
a) Sözleşmelerin yorumunda irade şekilden önce gelir	326
b) Bir şeyin bulunduğu hal üzere kalması asıldır	327
c) Asıl niteliğin varlığı, arızı niteliğin yokluğu esastır	327
d) Aslın ifası mümkün değilse bedeli ifa edilir	328
F. Hukukta Akıl Yürütme (Yorum Araçları)	328
1. Kıyas (Analoji)	328
2. Aksiyle kanıt (mefhum-ı muhalefet)	331
3. Evleviyet	331
G. Hâkimin Hukuk Normu Koyması ve Takdir Yetkisi	333
1. Hâkimin hukuk normu koyması	333
a) Hâkimin hukuk normu koymasına ilişkin görüşler	333
b) Kanun boşluğu	334
c) Hâkimin hukuk normu koyma usulü	334

2. Hâkimin takdir yetkisi.....	335
a) Genel olarak.....	335
b) Takdir yetkisinin varlığı	335

KAYNAKLAR.....	337
-----------------------	------------